

realistisch genoeg te beseffen, dat er in Frankrijk zelf voor de Protestanten in elk geval geen toekomst meer was weggelegd. Vanuit dat besef en in de wetenschap in de Republiek hoe dan ook een grote geestelijke vrijheid te vinden, moet hij veel op de koop toe hebben genomen, zoals een slecht klimaat en de duurte van het levensonderhoud. Want schrijft hij niet enige weken voor zijn vertrek aan zijn broer Jacob Bayle dat het Nederlandse klimaat hem wel huiverig maakt, maar dat hij toch heeft moeten besluiten daar naar een nieuwe baan uit te zien. Uiteraard zal hij zich pas noordwaarts kunnen begeven als zijn financiële positie gegarandeerd is, omdat, zo schrijft hij, de Republiek een land is waar het geld als sneeuw voor de zon uit je handen verdwijnt⁸). Ruim drie weken later, op 8 oktober, vertrekt Bayle definitief naar de Republiek⁹), nadat hem slechts het bericht had bereikt dat dank zij de voorspraak van Van Zoelen en Paets de Rotterdamse magistraat erover denkt hem een jaargeld te geven. Zekerheid hierover heeft hij dan echter nog niet, noch is hem, zoals reeds werd opgemerkt, de hoogte van de toelage bekend. Men mag dan ook rustig stellen dat Bayle geen andere keus meer had en dat hij inmiddels bereid was met weinig genoegen te nemen.

Ook al realiseerde Bayle zich dus degelijk toen hij uit Frankrijk vertrok niet het 'beloofde land' te zullen vinden, de gedachte dat hij in de Republiek wederom Jurieu als collega zou krijgen en tal van vrienden zou hervinden die al eerder als ballingen hun vaderland hadden verlaten, moet hem hebben getroost. Op 30 oktober 1681 arriveerde Bayle in de Maasstad¹⁰). Hoe Bayle de eerste weken in Rotterdam heeft doorgebracht is niet bekend. Ongetwijfeld zal hij gastvrij onthaald zijn door Adriaen Paets en zijn oud-student Johan van Zoelen, die hem ook behulpzaam moet zijn geweest bij het zoeken naar een woonruimte. Zijn eerste pensionadres te Rotterdam bevond zich aan de Gelderse Kade bij M. Ferrand, aan wie hij ongeveer 350 à 400 gulden per jaar aan kost en inwoning moest betalen¹¹). Bayle die bij zijn aankomst te Rotterdam te horen had gekregen dat hem een jaargeld van 350 gulden zou worden uitbetaald, moet wel geschrokken zijn van dit hoge pensioengeld. Ook al kon hij dan nog rekenen op wat extra-inkomsten uit het 'collegegeld' dat studenten hem verschuldigd zouden zijn voor het volgen van zijn private lessen, met een dergelijk salaris kon hij toch nauwelijks of niet het hoofd boven water houden. Dit moet zijn beschermheer Paets ook duidelijk geweest zijn, want begin 1682 wordt zijn tractement door de stedelijke magistraat met 200 gulden